

Téma: Jak se zacházelo s historií koncentračního tábora Flossenbürg

Modul: Porovnávání fotografií

Faktické informace: Budova věznice

Více než sto metrů dlouhá kamenná budova věznice, postavená v roce 1940, se skládala ze čtyřiceti samotek a z přilehlého uzavřeného dvora. Kvůli údajným přestupkům proti táborovému řádu zde byli vězni svévolně mučeni a zavíráni na zatemněné samoty bez přidělu jídla. Budova táborové věznice sloužila také jako vězení pro tzv. prominentní vězně z Německa i ze zahraničí. Mezi nimi se nacházely významné osobnosti z armády, církve a politiky, které se vzepřely nacistickému režimu.

Na dvoře věznice příslušníci SS zastřelili a oběsili celkem více než tisíc lidí. Jednalo se přitom o vězně koncentračního tábora, nuceně nasazené, příslušníky německého a zahraničního odboje a agenty britské tajné služby. Jen v posledním roce války zde byly usmrceny stovky mužů, ale i žen a dětí.

→ Francouz Armand Mottet v cele věznice, snímek pořízen po osvobození na přelomu dubna a května 1945, Association des Déportés de Flossenbürg et Kommandos.

Armand Mottet byl německým válečným soudem v Lille odsouzen k smrti za špionáž a účast v odboji. Od dubna 1944 byl vězněn v táborovém vězení ve Flossenbürgu. Osvobození tábora na konci dubna 1945 ho zachránilo před popravou.

Lotyš Gustavs Celmiņš o dění ve věznici:

„Jednou jsem viděl kukátkem ve dveřích, jak vedli mladou ženu na popravu. Byla nahá a vlekli ji tři strážníci. Křičela a neúspěšně se bránila. Strážníci ji drželi a posmívali se jí za její úděl. Byla těhotná. Pozoroval jsem obličej obětí, když procházely kolem dveří méj cely. Myslím, že většina z nich nevěděla, že jdou na smrt.“

Z výpovědi Gustavse Celmiņše před americkou vyšetřovací komisí 15. května 1945.

Gustavs Celmiņš se narodil v roce 1899 v lotyšské Rize. Ve 30. a 40. letech 20. století byl vedoucím představitel lotyšského nacionalistického a fašistického hnutí. Když bylo Lotyšsko v roce 1941 obsazeno německou armádou, začal s Němci zpočátku spolupracovat. V roce 1944 byl ale Celmiņš zatčen kvůli ilegální činnosti a převezen do koncentračního tábora Flossenbürg, kde byl několik měsíců držen v celách táborového vězení.

Asi nejznámějším z těch, kdo byli popraveni na dvoře věznice, byl evangelický farář Dietrich Bonhoeffer. Od počátku vystupoval proti nacistům. Protože byl činný v odboji a byl spojován také s atentátem na Hitlera z 20. července 1944, byl zatčen, uvězněn v koncentračním táboře Buchenwald a později ve Flossenbürgu. Zde byl Bonhoeffer po zinscenovaném procesu odsouzen k smrti a 9. dubna 1945 oběšen příslušníky SS.

Ve Flossenbürgu bylo rovněž popraveno šest vysoce postavených členů Wehrmachtu, tzv. „muži 20. července“, mezi nimi i admirál Wilhelm Canaris, také z důvodu účasti v odboji a souvislosti s atentátem na Hitlera.

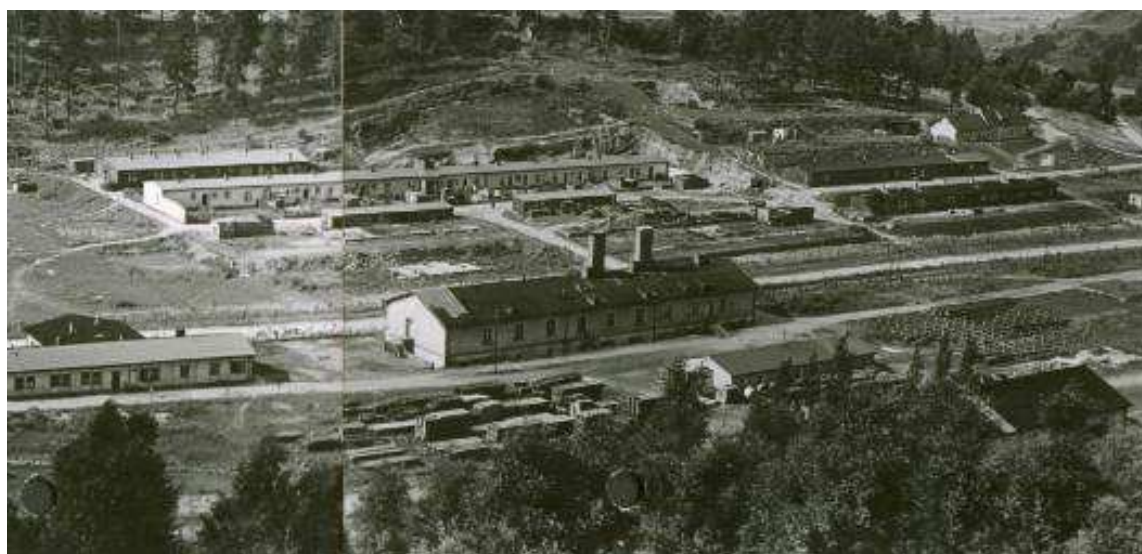

← Popraviště ve dvoře táborové věznice po osvobození, 4. května 1945. Snímek: US Army Signal Corps, National Archives, Washington, D.C.)

SS se pokoušela ještě před příjezdem armády USA zahladit stopy po popravách. Šibenice na dvoře věznice byla odstraněna, zdi postříkané krví nově natřeny a krví prosáknutá hlína odvezena ze dvora.

Tři měsíce po osvobození koncentračního tábora Flossenbürg (23. dubna 1945) zřídila americká vojenská vláda v jeho areálu válečný zajatecký tábor pro Němce, většinou příslušníky SS, který fungoval až do dubna 1946. Potom byl prostor do konce roku 1947 využíván jako uprchlický tábor OSN pro tzv. Displaced Persons, tedy osoby cizí státní příslušnosti, které se po válce ještě zdržovali na území Německa.

V roce 1948 převedla vojenská vláda USA areál Památníku na Bavorský stát. Zemská rada okresu Neustadt an der Waldnaab a odborový podnik, který od roku 1946 dále využíval kamenolom, nastěhovali do dosud obyvatelných budov tábora německé uprchlíky a vysídlelce. Chtěli tak zmírnit tehdy velmi palčivý nedostatek bytů ve Flossenbürgu a v okrese. Bývalá budova věznice proto byla přestavěna na obytné prostory. Velká část zdi dvora věznice už v této době nestála. Místní obyvatelé ji totiž tajně rozebrali a kameny využili pro soukromé účely, protože v poválečném období panoval nedostatek stavebního materiálu. Poté co se odstěhovali poslední obyvatelé, zůstala budova prázdná.

←
Bývalý areál tábora kolem roku 1950. Budova vězení (vzadu) je zde ještě kompletně zachována, zeď vězeňského dvora už je z větší části rozebrána. (Snímek: Památník Flossenbürg)

Obec Flossenbürg, která se v roce 1958 stala spoluvlastníkem bývalého areálu tábora, uvažovala v roce 1963 o stržení budovy věznice. Tyto plány narazily na důrazný nesouhlas zvláště ze strany francouzských organizací bývalých vězňů a evangelické církve. Přesto byly v roce 1964 rozsáhlé části věznice a přilehlé zdi strženy, z budovy dlouhé 100 metrů zbyly jen základy a malá část vězení s dvěma celami o délce 20 metrů. Také pilíře vstupní brány do dvora věznice zůstaly zachovány.

← Bourání bývalé táborové věznice kolem roku 1965. Foto: neznámý autor, KZ-Gedenkstätte Flossenbürg.

Bavorská správa státních zámků, zahrad a rybníků byla od roku 1952 zodpovědná za péči o památník „Údolí smrti“ zbudovaný polskými DP a o pietní park, který k němu byl připojen v roce 1957. V roce 1965, rok po částečném stržení táborové věznice, nechala odstranit také poslední zachovalé vězeňské baráky v blízkosti budovy věznice. Památník a pietní park Flossenbürg pak byly rozšířeny o areál budovy věznice a dvůr.

Při diskusích o stržení budovy věznice se příznivci i protivníci stržení shodli na tom, že ve zbylých celách vězení bude zřízena trvalá expozice dokumentující dějiny koncentračního tábora. K tomu ale došlo teprve o pět let později v roce 1969, když se o to důrazně zasadil místní evangelický kněz.

Realizací této malé expozice byl pověřen Památník koncentračního tábora Dachau, který měl tehdy na rozdíl od Památníku Flossenbürg vlastní zaměstnance. V roce 1985 byla výstava naposledy přepracována a v roce 2008 odstraněna, poté co byla rok předtím v budově vězeňské prádelny otevřena nová rozsáhlá stálá expozice.

Zachovalá část bývalé táborové věznice, 1988. Foto: Franz Schöttner.

V bývalých vězeňských celách se nejdříve nacházely pamětní desky prominentních vězňů Boenhoeffera a Canarise. Ty byly v roce 1970 odstraněny a nahrazeny společnou pamětní deskou pro Boenhoeffera, Canarise, L. Gehra, H. Oстера, F. von Rabenau, K. Sacka a Th. Strünka na zdi vězeňského dvora, čemuž předcházelo velké nasazení a spory pozůstalých dosud nezmiňovaných členů odboje s Bavorskou správou státních zámků kvůli uvedení jejich jmen na pamětní desce. V roce 2007 byly na zeď umístěny pamětní desky pro tři ženy z francouzského odboje a 13 agentů britské tajné služby, kteří byli na tomto místě rovněž popraveni. Podnět k umístění pamětní desek vzešel od francouzské organizace sdružující bývalé vězně Association des Deportés de Flossenbürg et Kommandos a od britské armády.

← Dvůr táborové věznice s pamětními deskami, březen 2009. Foto: Miloslav Man.

Prameny a literatura:

- o Benz, Wolfgang; Distel, Barbara (Hrsg.): Flossenbürg. Das Konzentrationslager und seine Außenlager, München 2007.
- o KZ-Gedenkstätte Flossenbürg / Stiftung Bayerische Gedenkstätten (Hrsg.): Konzentrationslager Flossenbürg 1938-1945. Katalog zur ständigen Ausstellung, Göttingen 2008.
- o KZ-Gedenkstätte Flossenbürg (Hrsg.): Rundgang deutsch:
www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/fileadmin/dokumente/RS_CZ.pdf (citováno 30.1.2013).
- o Skriebeleit, Jörg: „Alles muss verschwinden, was den Charakter des Lagers trägt, die Baracken, der Eingang, die Wachtürme“. Das Gelände des KZ Flossenbürg zwischen 1945 und 1949. In: Dachauer Hefte 19, 2003, str. 180-200.
- o Skriebeleit, Jörg: Ansätze zur Neukonzeption der KZ-Gedenkstätte Flossenbürg. Aspekte einer nachholenden Entwicklung, in Petra Haunstein / Rolf Schmolling / Jörg Skriebeleit (Hg.): Konzentrationslager – Geschichte und Erinnerung. Neue Studien zum KZ-System und zur Gedenkkultur, Ulm 2001, str. 15-25.
- o Skriebeleit, Jörg: Text (in Kopie) von J. Skriebeleit zu Bonhoeffer-Tafel im Arresthof Kap. 8.2 str. 330-348.